

**UPPSALA
UNIVERSITET**

UPPSALA UNIVERSITET
Institutionen för lingvistik och filologi

C-opsats i lingvistik
Vårterminen 2010

Uppsalabors attityder mot skånska och norrländska dialekter

Julia Kimell

Handledare: Ingrid Björk och Åke Viberg

Sammandrag:

Fördomar och attityder mot dialekter finns det nog lika många av som själva antalet dialekter. Ett flertal undersökningar har kommit fram till samma sak: att dialekter i norr är populära bland allmänheten medan skånskan i syd är lite mindre uppskattad. I denna attitydundersökning vill jag ta reda på vad lyssnare som själva pratar "rikssvenska" tycker och tänker när de får höra skånska och norrländska. Är det sant att dialekterna i norr och väst uppfattas som trevliga och att de i syd och väst är mer ogillade?

Innehållsförteckning

Sammandrag...2

1. INLEDNING...3

1.1 Bakgrund och syfte...5

1.2 Frågeställning...5

2. TEORIER OCH FORSKNING...5

2.1 Attitydstudier...5

2.1.1 Lomans egocentriska mönster...6

2.1.2 Radovanis prestigefulla dialekter...8

2.1.3 Anderssons sociala värderingar...8

2.2 Könsperspektivet...8

2.2.1 Anderssons formalitetsskala...10

2.3 Vad är dialekt? ...10

2.3.1 Mesthries dialekter och sociolekter...11

2.3.2 Stockwells accent...11

2.3.3 Isoglosser...11

2.3.4 Utjämnad dialekt...12

2.3.5 Vad är rikssvenska? ...13

2.3.6 Fakta om skånsk dialekt...13

2.3.6.1 Nord- och sydsånska...14

2.3.7 Fakta om norrländsk dialekt...14

2.3.7.1 Medelpad...14

2.3.7.2 Ångermanland och Västerbotten...15

2.3.7.3 Norrbotten...15

2.3.7.4 Lappland...15

3. UNDERSÖKNINGEN...16

3.1 Metod...16

3.1.1 SweDia 2000...16

3.1.2	Osgood...	17
3.1.3	Skåningar och norrlänningar...	18
3.1.4	Genomförandet av studien...	19
3.1.4.1	Begränsningar hos metoden...	20
3.1.5	Enkäten...	20
3.1.6	Associationstestet...	20
3.1.7	Resultat...	21
3.1.7.1	Definitionen av trevlig...	21
3.1.7.2	Definitionen av rolig...	22
3.1.7.3	Definitionen av högutbildad...	22
3.1.7.4	Definitionen av smart...	23

4. SLUTSATSER OCH DISKUSSION...23

4.1	Resultat av bedömningstest...	23
4.2	Metoddiskussion...	26
4.3	Genusbaserade skillnader...	26
4.4	Sammanfattning av diskussion...	27
4.5	Framtida forskning...	27

5. LITTERATURLISTA...28

*Referenser...*28

*Nätreferenser...*28

6. APPENDIX...29

*Appendix 1 - Enkäten...*30

*Appendix 2 – Associationslistan...*31

*Appendix 3 – Inkomna ord på associationslistan...*31

*Appendix 4 – Bedömning av enskilda personer...*38

*Appendix 5 – Lyssnarnas betyg till dialekttalarna...*40

*Appendix 6 – ”Övrigt om personen”...*41

1.1 Bakgrund och syfte

Jag har valt att skriva min c-uppsats om dialekter eftersom jag tycker att det är ett intressant fenomen som jag skulle vilja utforska lite närmare. Det vore intressant att se vad det är för attityder som finns gentemot våra svenska dialekter. Eftersom det verkar finnas klara attityder mot just skånska och norrländska är det dem jag har valt att undersöka för att komma fram till ett möjligt svar.

Språkvetenskapens syn på ordet dialekt förklaras närmare i kapitel 2.3. När jag använder mig av ordet dialekt i denna uppsats är det den utjämnade dialekt som åsyftas. Den genuina dialekten är nämligen mycket ovanlig i Sverige i dag. Trots att dagens dialekter är utjämnade brukar man ändå kunna höra varifrån i landet personen kommer.

1.2 Frågeställning

Jag tror faktiskt att det är sant det man säger – att norrländskan får positiva associationer och skånskan något sämre. Kanske är anledningen till det att norrländskan är lättare att uppfatta och att skånskan känns något grötig i sitt uttal? Med hjälp av infödda uppsalabor som lyssnare tänker jag ta reda på om dessa fördomar stämmer. Jag tror också att det finns en del undantag från normen. Det är inte bara dialekten som spelar roll när man bedömer tal från en person. Allt från talarens humör och röstläge till vad som faktiskt sägs kan spela in vid bedömning. Kanske även personens kön spelar in. Också det tänker jag undersöka i denna attitydstudie.

För att ta reda på dessa attityder har jag tänkt använda mig av ett matched guise-test (ungefär 'matchade förklädnader'). Det är en klassisk metod för att studera attityder till språk och språkliga varieteter. Slutsatsen man tidigare har fått av detta test är att man som lyssnare gör bedömningar av en person utifrån hur den talar. Det handlar om våra fördomar mot olika stereotyper.

2. Teorier och forskning

2.1 Attitydstudier

Preston (1989) har undersökt hur man bedömer förståelighet samt hur korrekt och trevlig en dialekt låter. Resultatet han fick var att deltagarna bedömde sitt eget tal som

mest förståeligt och trevligt. Hur korrekt en dialekt var bedömdes utifrån hur lik den var amerikansk standardengelska.

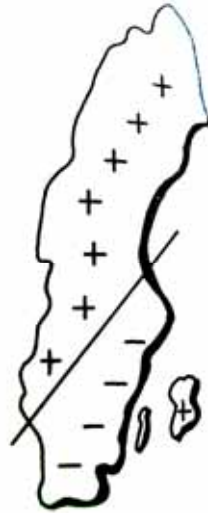
Enligt en undersökning av Bengt Loman förekommer det ett självhat mot det egna uttalet, som just i Skåne är större än i någon annan del av landet. Enligt samma källa anses skånskan vara den dialekt man framför allt tycker illa om över hela landet. Tätt följt av stockholmskan. Det jag vill ta reda på med min undersökning är alltså om det stämmer, att skånskan är så avskydd.

Det kan vara svårt att skilja på vad som är attityd till en viss dialekt och vad som är attityd till människan som talar dialekten. För det mesta sammanfaller de båda attityderna på så vis att inställningen till en dialekt kan ha att göra med attityden mot folket som talar den. Vi dömer helt enkelt dialekten efter hur vi bemöter människorna som talar den (Einarsson 2004).

Attityderna kan också ha att göra med fördomar, något som är mycket vanligt. Det sägs att smålänningar är snåla, stockholmare överlägsna och värmlänningar är roliga. Det är troligt att det är på grund av detta som vi har en negativ attityd gentemot stockholmskan medan vi gillar värmländska (Andersson 2004).

2.1.1 Lomans egocentriska mönster

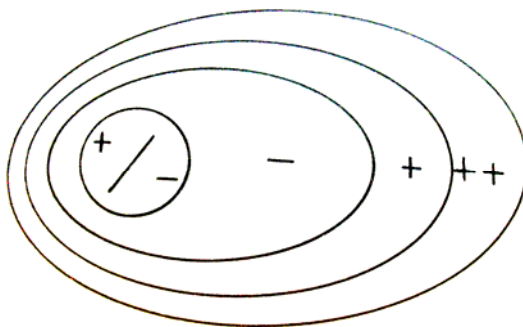
De flesta människor kan utan någon större betänketid räkna upp en serie dialekter som de tycker bra och några som de uppfattar som fulare. Men hur skaffar man sig dessa åsikter? Det finns nog inte några språkvårdande organ eller illvilliga svensklärare som gör upp rankingslistor över Sveriges dialekter. Det man kan fastslå om attityd till dialekter är att man har ett allmänt och ett egocentriskt mönster att döma dem utifrån. När man ser till det allmänna mönstret kunde en enkätundersökning från Lund beskriven i en artikel av Bengt Loman (1973) avslöja att dialekterna i nord och väst värderades högre än de i syd och öst. Detta var det generella mönster som kom fram när man såg på landet i sin helhet. Även Lars-Gunnar Andersson har gjort en likadan undersökning och resultatet blev i stort sett detsamma. I öst finns det fortfarande ett undantag från de negativa attityderna i form av gotländskan. Den dialekten ligger bra till eftersom gotlänningarna är tämligen maktlösa. Maktfaktorn är troligen det som får folk att ogilla stockholmskan, eftersom maktrelationer spelar in vid attityderna mot dialekter. Dialekter som talas av människor som har mer makt än oss själva tenderar vi att ogilla.

Figur 1

Det generella mönstret visar vilka av våra dialekter som är populära och vilka som inte är det.

Testen var utformade som så att försökspersonerna fick en lista med namn på dialekter och deras uppgift var att sätta ett plus efter de två dialekter de tyckte bäst om och ett minus efter de två dialekter de tyckte sämst om. De fick inte lyssna på några språkprover, eftersom man i undersökningen bara var ute efter deras stereotypa föreställningar om olika dialekter. Resultatet blir naturligtvis ett helt annat om man låter försökspersonerna lyssna på språkprov.

Figur 2

Det egocentriska mönstret visar hur man i allmänhet förhåller sig till sin egen och andras dialekt.

Det egocentriska mönstret (Andersson s. 141) åskådliggörs av figuren ovan. Den innersta ringen syftar på den egna dialekten, nästa ring på grandidialekten, nästa ring på dialekter längre bort och yttersta ringen på dialekter ännu längre bort. Åsikten till den egna dialekten är alltså oviss. Endel gillar den och andra inte. Ännu intressantare är det när folk gillar och ogillar sin dialekt på en och samma gång. Som en student i Göteborg uttryckte det: "Göteborgska? Jo, det låter fult men det känns gött". Grandidialekterna tycker vi generellt illa om men sedan blir dialekterna bättre ju längre bort vi kommer. Nu måste man fråga sig på vad våra attityder till olika

dialekter grundar sig. Stereotypa åsikter, maktrelationer, egenkritik och misstro mot grannar skulle kunna förklara både det allmänna och det egocentriska mönstret.

2.1.2 Radovanis prestigefulla dialekter

Man har bedrivit forskning om språkattityder i Sverige, och de flesta av dem har handlat om just attityder mot dialektala variationer. Det har även gjorts undersökningar av svenskarnas åsikter till standardsvenska och dialekt i allmänhet. Jasmina Bolfek Radovani (2000) har undersökt vilka attityder vuxna svenskar i olika delar av landet har till de mer utjämnade dialekterna och till standardspråk. Detta gjorde hon genom att använda sig av gruppenkäter, lyssnartest, attitydtest och kartritning. De många metoderna gör hennes undersökning unik i sitt slag. Hon hade informanter i Tierp, Östersund, Linköping, Trollhättan och Malmö. Hon kom fram till att dialekterna i de norra och västra delarna av landet är mer prestigefyllda, liksom både Einarsson och Loman kommit fram till i tidigare forskning.

2.1.3 Anderssons sociala värderingar

Lars-Gunnar Andersson (1985, sidan 141-146) skriver att det främst är två faktorer som bidrar till att somliga dialekter åtnjuter högre prestige än andra. Dels finns det spridda stereotypa åsikter och fördomar om talarna av dialekten och dels förhärskande maktrelationer i samhället. Bakom språkattityder finns det ofta sociala värderingar och attityder till olika människor snarare än till deras språk.

Han berättar vidare att när vi människor lär oss använda ett språk lär vi oss samtidigt en serie attityder till och åsikter om olika ord och olika språkbruk. Vi lär oss språk dels från föräldrar, familj och släkt men senare även från daghemmet, skolan, lekkamraterna och småningom från arbetet och kollegorna. Dessutom får vi språkligt inflytande från massmedierna. Precis som vi lär oss språkbruk från de olika ”språkinlärningsinstanserna” så lär vi oss även åsikter om språk från dessa, och om hur vårt modersmål ska se ut. Det kan dock vara svårt för ett barn att veta vad som gäller när kompisarna verkar tuffa när de använder svordomar medan föräldrar och lärare säger att man inte ska svära. Samtidigt kanske barnet ändå hör föräldrarna svära då och då.

2.2 Könspektivet

Chambers förklarar att det kan finnas biologiska skillnader hos kvinnor och män, som gör kvinnorna mer verbala. Han menar dock att det i första hand är sociala faktorer i samhället som skapar kön och i förlängningen ger kvinnor och män olika värde. Han anser att kvinnor är mer statusmedvetna på grund av detta och att de genom att använda ett mer avancerat språkbruk utger sig för att ha en högre status och auktoritet än vad de egentligen har.

Jennifer Coates (1993) skriver att man först på senare tid har börjat intressera sig för skillnader mellan män och kvinnors tal inom sociolingvistik. Coates ser två anledningar till detta. För det första så har man inom traditionell dialektologi valt informanter som varit äldre, boende på landsbygden och -framför allt- av manligt kön. (Chambers och Trudgill 1980:33).

Sociolingvistikerna tog avstånd från detta fördomsfulla väljande av informanter, men detta ledde bara till att man valde stadsbor snarare än folk från landsbygden och yngre i stället för äldre informanter. För det andra lade man tonvikten på icke standardvarieteter och minoritetsgrupper när reaktionen mot den ensidiga lingvistik kom. Speciellt belystes arbetarklassgrupper, etniska grupper och tonåringar. Men kvinnor infattades inte som en minoritetsgrupp och förblev länge oundersökta.

I princip alla studier har gjorts med manliga talare. Detta beror på att man menar att kvinnor inte använder lika bred dialekt. Samma slutsats har även Margareta Svahn (2007) kommit fram till. Däremot anses kvinnor ligga före män vad gäller att ta till sig utveckling och förändringar i språket. Eva Sundgren (2004) menar att kvinnor tenderar att använda ett mer riksspråksnära tal eftersom deras sociala situation en gång varit underlägsen mannens. Språk innebär makt och ett standardiserat språk används som maktmedel av kvinnor i jakten på ett jämlikare samhälle.

Sundgren refererar till Milroy som menar att anledningen till mäns och kvinnors olika dialektbruk ligger i deras olika umgängeskretsar. Män umgås i "tätare nätverk", och de umgås med andra män, ofta från den egna orten och av samma ålder, status och klass. Kvinnor rör sig mer utanför vilket gör det svårare för dem att bevara det lokala språket. Sundgrens studie visar också att det oftare är kvinnorna som flyttar till sina mäns hemstäder än tvärtom, vilket gör att de möter ett nytt språkbruk som de inte behärskar och väljer därför –medvetet eller inte- ett mer standardiserat språk (Sundgren 2004).

Enligt Milroy, som Sundgren flitigt refererar till, spelar också kvinnors och mäns yrkesval en avgörande roll för deras så olika språkbruk. Sundgren själv har också

studerat detta, och hennes hypotes var att personer som arbetar mycket med språk i sitt yrke har ett mer standardnära språkbruk. Det visade sig att fler kvinnor jobbade inom denna språkliga sektor, vilket stöder hypotesen. Vid en närmare titt på de kvinnor och män som jobbade där visade det sig att kvinnor talar mer riksspråksnära. Det betyder att även när män och kvinnor jobbar inom samma yrkesgrupp är det lokala språket mer använt och accepterat av män.

2.2.1 Anderssons formalitetsskala

Lars-Gunnar Andersson (1985, sidan 74) berättar att man ofta säger att kvinnor talar finare och mer vårdat än män. Undersökningar har visat att män använder fler ord och uttryck som inte hör till standardspråket jämfört med kvinnor. Detta kan man tolka som att männens språk i snitt ligger under kvinnornas språk på formalitetsskalan. Åtminstone i de mer informella och neutrala situationerna. De kvinno- och mansideal och de könsroller vi tillägnar oss spelar in och styr delvis vårt sätt att uttrycka oss. Det är här man bör söka förklaringarna till varför könsskillnaderna ser ut som de gör. En förklaring är att de drag som är utmärkande för språket i formella situationer associeras med värden som utbildning, kunskap och hög social status. Detta språkbruk får alltså en god prestige. Men det språkbruk som utmärker de informella situationerna får för den sakens skull inte låg prestige. Tvärtom kan dialekt, slang och svordomar förknippas med värden som styrka och tuffhet. För de flesta mäns del är detta positiva värden. Man kan följaktligen förklara att männen ligger under kvinnorna på den språkliga skalan med att tuffhet och styrka är mer eftersträvarvärda för män än för kvinnor. När högstadiel elever får höra två mansröster som talar utpräglad respektive uttunnad göteborgsdialekt så tror de obetingat att den som talar mest dialekt också är den som slåss bäst och spelar fotboll bäst. Lika obetingat tror de att den som talar minst dialekt har längst utbildning, finast yrke och störst inkomst.

2.3 Vad är en dialekt?

Jan Einarsson (2004, sidan 139) lär ut att termen dialect (grek. *dia'lektos* 'sätt att tala', 'samtal') står för tal som är karakteristiskt för en viss region. Inom språksociologin talar man om regional respektive social dialekt där den senare betecknar en varietet som kännetecknar en viss social klass.

2.3.1 Mesthries dialekter och sociolekter

Mesthrie (2000) berättar vidare att termen 'dialekt' inom sociolingvistik används för att beskriva det specifika talet för en region (regional dialekt) eller av en grupp människor som definieras av social status snarare än av talet i regionen i sig (sociolekt). I vanliga fall är distinktionen mellan språk och dialekt politisk snarare än lingvistisk. På det viset ett språkkontinuum är uppdelat och namnmärkt i "verkliga världen" är ofta baserat på politiska faktorer. När distinktionen mellan språk och dialekt är osignifikant för analys föredrar lingvisterna för att använda termen "varietet". Många lingvister anser att alla språks dialekter är jämlika, såvida inte motsatsen bevisas. Allas sätt att tala är okej, och kan uttrycka fina nyansskillnader. Det finns dock lingvister som anser alla dialekter är jämbördiga. Framför allt standardvarietet har fördelar över andra dialekter i frågan om ordförrådets utveckling för mer tekniska syften.

2.3.2 Stockwells accent

Peter Stockwell (2002) säger att för det mesta är synsättet som sådant att accent är något som "andra människor har", och man förnekar själv att man har någon. Detta gäller åtminstone i England. Förutom när man pratar teckenspråk är det dock lika omöjligt att prata utan accent som det är att prata utan ljud. Naturligtvis är det så att en dialekt inte helt utbyts till en annan när man flyttar sig genom ett land. Dialekter som är näraliggande geografiskt sett tenderar att ha liknande form, som gradvis förändras ju längre bort man kommer. Vi kan alltså tala om dialektkedjor snarare än om helt skilda dialekter.

2.3.3 Isoglosser

I Mesthrie (2000) står det att "Every five miles the water changes, and every twelve miles the speech" (Nordindianskt uttryck).

Gränslinjen för utbredningen av en viss variant i ett dialektalt drag kallas för isogloss. Isoglosserna ritas ut som linjer på en karta för att avskilja områden baserat på särskilda lingvistiska drag. Med hjälp av isoglosserna kan vi fastställa dialekterna, då vi säger att en dialekt är ett språkområde som begränsas av ett antal isoglosser. Vi kan specificera dialekterna på olika sätt. Ibland används götamål som är en övergripande klassificering, och ibland bohuslänska som är en klassificering på en specifik och

välgränsad nivå. Man kan eventuellt gå ännu längre och tala om till exempel skärhamsdialekt.

Ett språkvetenskapligt sätt att se på dialekter är att begränsa dem av olika språkliga variabler. Dessa kan vara fonologiska, morfologiska, lexikala och syntaktiska. Fonologisk variation kan yttra sig i exempelvis tungspets-r och tungrots-r medan den morfologiska variationen behandlar form och ordbildning; 'huset' eller 'huse'. Ett exempel på den lexikala variationen är göteborgskans 'la' som motsvarar standardspråkets 'väl'. Syntaktisk variation berör ordgrupper, satsdelar och meningar. Till exempel om man säger 'han' där det egentligen ska vara 'honom'.

När man ser det på detta vis är förstås man att antalet dialekter i Sverige inte kan fastställas, då det finns så många perspektiv att välja på. (Lars- Gunnar Andersson 1985).

Andersson berättar vidare att vi gör en distinktion mellan dialekt och riksspråk, som är en gradskillnad snarare än en artskillnad. I lingvistiska sammanhang är dock termen 'standardspråk' att föredra framför 'riksspråk' eftersom riksspråk för tankarna till ett enda enhetligt språk för hela riket och något sådant tycker inte alla att vi har.

I sin bok Fult språk använder sig Andersson av en fyrgradig skala för att beskriva graden av dialekt.

- 1) Neutralt standardspråk
- 2) Regionalt standardspråk
- 3) Utjämnad dialekt
- 4) Genuin dialekt.

Den genuina dialekten är numera rätt sällsynt men man kan finna den om man letar sig till landsbygden. Det vanligaste kravet för en dialekt att räknas som genuin är att avvikelserna från standardspråket ska gälla alla språkliga nivåer. Detta kan dock innebära att dialekten blir obegriplig, men just obegriplighet kan för den sakens skull inte vara ett krav för att räkna en dialekt som genuin.

2.3.4 Utjämnad dialekt

Det är ett faktum att dialekterna är hotade i dag, och det är då främst den genuina dialekten man avser. 'Utjämnad dialekt' finns både i tätorter och på landet. De så

kallade stortstadsmålen, till exempel göteborgska och malmöitiska, är exempel är goda exempel på just detta. När vi hör någon talare av exempelvis skånska eller småländska på teve är det fråga om utjämnad dialekt. Fick vi höra genuin dialekt skulle programmet antagligen bli textat.

Vad gäller språkgemenskapens värdering av Anderssons fyra nivåer ovan finns det inga helt klara bedömningsgrunder, men det torde vara så att ju högre upp i skalan språkbruket ligger, desto mer prestige. Alltså skulle det neutrala standardspråket vara det finaste, följt av det regionala standardspråket, utjämnad dialekt och slutligen genuin dialekt. Att bestämma ordningsföljden bland de två sista är knepigt. Landsbygdsmålen har ofta positiva associationer mot ursprunglighet och hembygdkultur medan stadsmålen kan ha negativa associationer mot busliv och okultur. Men å andra sidan vet man att på många håll i landet kan det vara svårt för skolbarn med landsbygdsdialekter att komma till den närbelägna staden för att börja högstadiet. Där möter de klasskamraternas stadsmål, som kontrasterar mot landsbygdsdialekten och får den att låta "bonnig" eller "töntig" i klasskamraternas öron.

2.3.5 Vad är rikssvenska?

'Standardspråk' är en term som man brukar använda i motsats till dialekt. Termen är att föredra framför rikssvenska, eftersom vi egentligen inte har ett landstäckande riksspråk. Standardspråket kan antingen vara regionalt färgat eller neutralt. Med neutralt standardspråk menas det talspråk som bygger på skriftspråket och inte skvallrar om varifrån i landet talaren kommer, och ett sådant skulle man kunna kalla riksspråk. Som nämnt tidigare har man inte kommit överens om ett enhetligt sådant, utan i stället tycks det representeras det av det uppsvenska regionala standardspråket med Stockholm som centrum. (Andersson 1986)

2.3.6 Fakta om skånsk dialekt

Bengt Pamp (1978) berättar att skånemålen har utformats under starkt inflytande från dialekterna på andra sidan Öresund. De danska influenserna har yttrat sig på två sätt: de har tagit upp flera språkliga nyheter från Själlandsmålen, och de har behållit vissa ålderdomliga drag som man i nordligare mål har övergivit. Gemensamt för hela landskapet är utvecklingen av *p*, *t* och *k* till *b*, *d* och *g*. 'Mat' och 'huset' blir *mad* och

hused medan 'tak' blir *tag*. I skånemålen får vi allmänt bortfall efter den bakre vokalen *i*. 'Fluga' blir *flua* och 'säga' (äldre *sigia*) blir *si* eller *sia*, som man säger längst i nordöst. I övrigt varierar bortfall efter bakre vokal beroende på vilken vokal det rör sig om.

2.3.6.1 Nord- och sydsåkanska

Några av de viktigaste skillnaderna mellan nord- och sydsåkanska mål är att man använder fler diftonger i Nordskåne där man också använder sig av vokalförlängning; *håll* och *kål*. I Sydsåkåne däremot förlänger man konsonanterna; *holl* och *koll*. Framför en del konsonantförbindelser har man långt *a* i Sydsåkåne men inte i Nordskåne. Detta gäller ord som 'dans', 'kant' och 'lampa'. Man "förmjukar" *g* och *k* efter palatal vokal i Sydsåkåne men inte i Nordskåne. I Sydsåkåne har man ett ö-ljud framför *v* i stället för *e* och *ä*; Det heter *löva* i stället för 'leva' och *röv* i stället för 'räv'. Dessutom kan nämnas att man längst i söder diftongerar 'gå' och 'stå' som *gåo* och *ståo* medan man längre norrut säger *gao* och *stao*. Detta är de viktigaste skillnaderna skånemålen emellan.

2.3.8 Fakta om norrländsk dialekt

De norrländska målen är ett av det svenska språkområdets sex olika dialektområden. Dessa talas i Medelpad, Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten. Norrländska är egentligen en informell och generaliserande beteckning på alla de dialekter som talas i de norrländska landskapen. Uppfattningen av "norrländska" som en homogen dialekt är störst bland dem som har minst kontakt med de norrländska dialekterna, alltså sådana som varken bor i Norrland eller kommer därifrån. (Wikipedia)

2.3.7.1 Medelpad

Pamp berättar vidare att av de norrländska landskapsmålen är medelpadsdialekten den mest enhetliga. Med undantag från socknen längst i väster, Haverö, vars mål ansluter sig till Hälsingland. Vokalsystemet i Medelpad frambringar *a*- i stället för *ä*-ljud framför tjockt *l* och *rt*. Det heter *halj* i stället för 'helg' och *jalp* i stället för 'hjälp'. *A*-ljudet uttalas ungefär likadant oberoende om ljudet är långt eller kort; 'hat' och 'hatt' uttalas i stort sett likadant. Vidare är *-an* en vanlig ändelse i bestämd form pluralis

både i maskulinum och femininum och i en del neutrum. 'Fötterna' heter *föttran* och 'hästarna' *hästan*.

2.3.7.2 Ångermanland och Västerbotten

Både i Ångermanland och Västerbotten utvecklas kort i och y framför lång konsonant till *e* respektive *ö* i ord som *selv* 'silver' och *bögda* 'bygden'. De fornnordiska diftongerna är bevarade i Västerbotten, men med något olika uttal. *Äi* motsvaras i Degerfors oftast av *ei*. Det heter *bein* 'ben', *heim* 'hem' men *bräj* 'bred'. Dativen är bevarad som särskilt kasus. Söderifrån och mot norr upp till och med Nysätra gäller för substantivens bestämda former i singularis att maskulinum har ändelsen *-um*. *Haranum* betyder 'åt haren'. Norrom är ändelsen *-äm*. *Räväm* betyder 'åt räven'. I verbböjningen förekommer särskilda pluralformer. Tre fall värda att notera är dels imperativ där pluralen alltid ändras på *-en* som i *kallen* 'kalla'. Presens av framför allt de starka verben: *däm kamma* 'de komma'. Samt preteritum av enstaka verb, men i konkurrens med singulara former: *däm båår* 'de buro' men också *däm baar* 'de bar'.

2.3.7.3 Norrbotten

Om något landskap ska tävla mot Dalarna i fråga om dialekter som dels avviker starkt från varandra och dels skiljer sig avsevärt från riksspråket så är det Norrbotten. Varje älvdal i Norrbotten har sin egen dialekt. Man skiljer mellan Pite-, Lule-, Råne-, Nederkalix- och Överkalixmål. Förklaringen av olikheterna är att bindelselserna i äldre tid i huvudsak gick längs dalarna och inte mellan dem. I Kalixdalen finns två särpräglade dialekter; Nederkalixål och Överkalixmål. De skiljer sig så markant från varandra att människorna där har stora svårigheter att förstå varandra. Det öppna a- eller ä-ljud som påträffas i Västerbotten får i Norrbotten ett allt slutnare uttal. I Piteå uttalas 'dag' *däg*, och längre norrut i Överkalix säger man *de*. A-ljudet i Norrbotten tenderar att få ett så pass slutet uttal att det närmar sig ett å-ljud. I Nederkalix säger man till exempel *båka* i stället för 'baka' och *håa* i stället för 'hage'. I överkalixmålen sker också en förändring av kort *a* framför *bb*, *dd*, *gg* och *rr* till långt ä-ljud. 'Drabba' blir *dräb* och 'fadder' blir *fäder*. Detta är bara ett exempel på typiskt norrbottniska drag.

2.3.7.4 Lappland

Vad gäller Lappland kan man säga att landskapet knappast har några självständigt utvecklade svenska dialekter. De mål som finns där är dels dialekter från angränsande landskap som trängt in i landskapet och dels så kallade nybyggarmål som är benämningen på den svenska som talas särskilt i väster och som inte har anknytning till någon särskild dialekt.

3. Undersökningen

Här beskriver jag i flera olika kapitel hur jag har gått till väga under undersökningen. Vilka metoder jag använt mig av och hur enkäten och associationstestet är utformade. Jag berättar hur jag fått tag på mina testpersoner och varför jag valde just dem. Därefter redovisas mina resultat.

3.1 Metod

Jag har tänkt använda mig av ett matched guise-test för att ta reda på de fördomar och attityder vi verkar ha mot skånska och norrländska dialekter. Metoden utvecklades av socialpsykologen Wallace E. Lambert i det tvåspråkiga Canada och går ursprungligen ut på att lyssnare får bedöma tal från tvåspråkiga talare som i två olika inspelningar säger samma sak på två olika språk. Innehåll och röstbehandling är alltså faktorer som är konstanta medan själva språket varierar. Försökspersonerna bedömer sedan rösterna på semantiska differentialskalor (Osgood-skalor) med olika adjektivpar på ofta sju gradiga skalor. De inspelade språkproven ska därefter blandas så att ”den matchade förklädningen” inte ska upptäckas. I Lamberts fall visade undersökningen bland annat att engelsktalande, men också fransktalande bedömare från den språkliga minoriteten i Canada, tillskrev de engelska rösterna högre grad av goda egenskaper än de som pratade franska. (Einarsson 2004)

I ett matched guise-test kan man testa många språkliga faktorer. Dialekter går alldeles utmärkt att testa. I ett äkta matched guise-test använder man sig av en enda talare testet igenom för att anatomiska variationer som påverkar röstkvaliteten inte ska störa. I detta fall om dialekter kan en felkälla vara att talaren inte behärskar alla dialekter lika bra vilket påverkar talprovet. En annan risk är att talaren kanske inte talar den riktiga dialekten utan i stället förlöjligar talet en aning.

3.1.1 SweDia 2000

I min variant av detta test har jag valt att använda mig av färdigt inspelade röster, som finns i SweDias dialektarkiv. SweDia 2000 är ett nationellt dialektprojekt som är ett samarbete mellan Lunds, Stockholms och Umeå universitet. Dialekterna spelades in över hela Sverige samt på svensktalande områden i Finland och på min hemö Åland under åren 1998-2000. Syftet med projektet är att dokumentera och studera våra dialekter som de låter runt sekelskiftet.

Jag har valt ut totalt åtta ljudklipp från de skånska och norrländska delarna av landet. Att det inte är samma person som utgör de totalt åtta ljudklippen jag valt ut ser jag faktiskt som en fördel. Det som de åtta personerna har gemensamt är att de klassas som unga talare (20-30 år). Jag hade kunnat ha med arkivets äldre talare (55-75 år) också eftersom även de fanns tillgängliga på SweDia, men jag kände att unga talare skulle passa lite bättre, eftersom de som lyssnar på dessa klipp också är unga. Alla är mellan 19 och 29, och kan åldersmässigt identifiera sig med talarna. Att ha med äldre talare och äldre lyssnare också skulle vara onödigt tidskrävande.

3.1.2 Osgood

I mitt matched guise-test har jag med fyra ordpar som lyssnarna ska bedöma personen utifrån. Jag har med motsatsorden *trevlig-otrevlig*, *rolig-tråkig*, *högutbildad-lågutbildad* och *smart-osmart*. Detta är en form av en så kallad Osgood-skala, men jag har själv valt ut de egenskaper jag vill ha med. Jag tänkte att just de fyra orden med sina motsatser är de ord man mest frekvent använder sig av när man i vardagligt tal pratar om hur folk är.

Jag har en sjugradig skala mellan de två motsatsorden där en etta i betyg innebär att lyssnaren tycker personen som talar till exempel är väldigt trevlig. Blir det en sju innebär det att talaren tvärtemot verkar riktigt otrevlig.

Jag kunde ha haft med ännu flera ord med till bedömning men jag kände att det räckte med fyra ord. Det viktigaste kommer fram, nämligen hur lyssnaren upplever talaren som person. Att ha med flera egenskaper till bedömning kanske hade gjort lyssnarna okoncentrerade. De hade kanske inte orkat lyssna tillräckligt mycket på alla fyra ljudklippen när de såg hur mycket de måste ta i beaktande vid ikryssning. Fyra tycktes helt enkelt vara det perfekta antalet både för lyssnarnas koncentration och för undersökningens skull.

3.1.3 Skåningar och norrlänningar

Själva ljudklippen på SweDia är av berättande karaktär så talet flyter väldigt fritt och dialekten kommer till sin rätt eftersom det är taget ur en informell talsituation. Vissa av talarna är väldigt ivriga med att få fram vad de vill säga medan andra är lite lugnare till sin karaktär, men i det stora hela är berättarrösterna ganska likadana. Jag har valt ut två tjej- och två killröster från både Skåne och Norrland. De från Skåne kommer från Bjuv, Norra Rörum och Broby medan de norrländska ungdomarna kommer från Ånäset, Norra Ragunda och Vindeln. När jag valde orterna var det mest slumpen som styrde, men nästintill obegripliga dialektexemplar valde jag att inte ta med. Även om innehållet inte är det viktiga i denna studie ville jag ändå att det skulle höras vad som sades. Dock skulle det visa sig att ett fåtal av mina lyssnare ändå hade svårt att förstå vad som sades ibland.

Ljudklippen har jag förkortat till strax över 20 sekunder per talare. Jag valde omsorgsfullt ut den del av valt dialektprov som jag tyckte lät bäst. Delar med intervjurösten valde jag bort direkt. Jag försökte få med så mycket sammanhållet tal som möjligt och slutade inte mitt i ett uttalande. I nedanstående tabell står det vilka dialektklipp jag använt mig av. (K) står för kvinnlig talare och (M) för manlig. Ljudklippen finns att hämta på <http://swedia.ling.gu.se/>

Tabell 1: Dialektprov			
1	Hembygdsaktiviteter	(K)	Norrland Jämtland Ragunda
2	Uppkörning	(K)	Norrland Västerbotten Vindeln
3	Nostalgidansbandsgala	(M)	Norrland Jämtland Ragunda
4	Luras med dialekten Ängelholm eller Helsingborg? - det är	(M)	Norrland Västerbotten Ånäset (Nysätra)
5	frågan	(K)	Skåne Bjuv
6	Sura förmän Leker flickor och pojkar tillsammans på	(M)	Skåne Bjuv
7	dagis?	(K)	Skåne Broby
8	Skogsarbete	(M)	Skåne Norra Rörum

Tabell 1

3.1.4 Genomförandet av studien

Jag spelade upp skåneungdomarnas anföranden för fem killar och fem tjejer och samma sak med norrlänningarna. Detta för att det inte skulle bli för mycket att lyssna på för varje person. Totalt ingår tjugo personer i studien. Hälften av manligt och

hälften av kvinnligt kön. Detta för att se om det eventuellt finns några könsbaserade bedömningar, vilket jag utgår från att det inte finns och i så fall i en väldigt liten grad. Samtliga lyssnare är födda, uppvuxna och boende i Uppsalaregionen. Varför de ska komma från Uppsala är dels av praktiska skäl, eftersom studien utförs här.

Man kan inte påstå att uppsalabor saknar dialekt, men jämfört med andra svenska dialekter är uppsaliensiskan någorlunda neutral, och ligger rätt nära det man kan kalla för standardspråket. Jag ville att alla verkligen skulle vara uppvuxna här i Uppsala, eftersom de annars bott någon annanstans och levt nära inpå någon annan dialekt, vilket naturligtvis hade påverkat resultatet. Speciellt om personen bott i just Norrland eller Skåne.

Alla lyssnare fick samma instruktioner innan ifyllandet av enkäten. De fick veta att undersökningen handlar om språk, men inte om att det är fördomar och attityder som ska undersökas. De fick veta att klippen var ganska korta men att de fick hur lång tid som helst på sig att efter klippet fundera ut vad de skulle ge för betyg. De fick också lyssna flera gånger om de ville. Dessutom är de givetvis anonyma. Den enda info de behöver ge om sig själva är kön och ålder.

En person i taget fick lyssna på klippen – antingen norrländska eller skånska- i hörlurar. Jag hade kunnat samla en stor grupp lyssnare men dels hade jag svårt att få ihop många infödda uppsalabor på samma gång, och dessutom tror jag att resultatet blivit ett annat om de lyssnat i grupp. Kanske innehöll dialektprovena något som skulle få någon att dra på mungiporna och skratta till lite. Det hade säkert påverkat bedömningen av ”rolig” på flera av medlyssnarnas formulär. Jag ansåg det helt enkelt bäst att ta lyssningen individuellt.

För att ”röra till det ytterligare” har jag dessutom blandat rösterna något från gång till gång. Detta för att eventuell brist på uppmärksamhet i början av testet annars kanske skulle få ett av dialektproven att bli felbedömt. Dock fick lyssnarna höra klippen flera gånger ifall de kände att de inte hängde med i början eller inte hörde vad som sades. Det är möjligt att klippen upplevdes som ganska korta och att lyssnaren hade förväntat sig en längre tid för lyssning. Allra oftast skapade lyssnaren sig en åsikt redan efter några sekunder, och behövde ingen tid mellan klippen för att fylla i sin enkät.

När jag samlade ihop mina försökspersoner började jag med att fråga mina uppsalainfödda vänner om de ville vara med på ett test. Båda tackade ja, och samlade dessutom ihop de av sina vänner som också härstammar från Uppsala. Sammanlagt

fick jag på det viset ihop nio personer och behövde alltså elva till. Det löste sig när jag gick till stadsbiblioteket i Uppsala där resterande lyssnarpersoner ställde upp. Nästan alla som befann sig där just den dagen var faktiskt både födda och uppvuxna i Uppsala, så jag hade turen att få resten av mina tjugo enkäter ifyllda där.

3.1.4.1 Begränsningar hos metoden

Man kan tycka att tjugo bedömare, varav tio för varje dialekt, är väldigt lite. Och det är det nog också. Jag är dock inte ute efter att skapa en heltäckande bild över hur uppsalabors dialektala fördomar ser ut, utan snarare se hur tendenserna ser ut. Och det tror jag faktiskt man kan läsa av baserat på tjugo lyssnare. En annan fara med denna metod kan vara att jag hade flertalet olika dialekttalare och inte bara en person som behärskar både norrländska och skånska, som man har i ett äkta Osgood-test. Troligtvis var det inte bara dialekten som bedömdes.

3.1.5 Enkäten

När jag utformande enkäten såg jag till att på ett lättöverskådligt sätt få fram det viktiga. Den är rätt så enkel att få en bild av, och inte mycket förklaring krävs för att lyssnaren ska förstå vad som förväntas. Som första punkt står det ”*Trevlig 1 2 3 4 5 6 7 Otrevlig*”. Det gäller helt enkelt för lyssnaren att ringa runt det tal på skalan som passar bäst gentemot hans eller hennes åsikter om hur trevlig eller otrevlig den dialekttalande personen låter. Varje dialektklipp har sin egen sektion, och alla är de likadana. Efter bedömningen av egenskaperna *trevlig*, *rolig*, *högutbildad* och *smart* har jag dessutom med en fråga som lyder ”Vad har du fått för intryck av den här personen i övrigt?”. Lyssnaren har då tre textrader till sitt förfogande att komma med övriga funderingar kring personen den just hörde tala. Något som inte var alltför populärt, då majoriteten av mina lyssnare inte hade något extra att tillägga. Det jag faktiskt fick fram på de raderna var dock intressant och behandlas utförligare i resultatkapitlet.

3.1.6 Associationstestet

Som tillägg till enkäten valde jag att ha med ett associationstest. Ett sådant ger mer djup till min undersökning i och med att egenskapen *trevlig*, till exempel, inte behöver betyda samma sak för alla. Det kan till och med vara så att ordet som för mig i mitt

test innebär något positivt faktiskt har en negativ klang hos någon annan. I stället för att ha med någon slags skala för hur positivt eller negativt försökspersonerna upplever ordet har jag med ett associationstest. Där ska de skriva de fyra första orden de kommer på när de hör de fyra ord som är med i testet. Frågorna är ställda enligt modellen "Säg de fyra första ord du kommer på när du hör ordet "trevlig"!". Totalt kom det som beräknat in mestadels positiva ord, främst adjektiv. Men en rad negativa ord kom också med. För en fullständig lista hänvisar jag till appendix-kapitlet.

3.1.7 Resultat

Jag har sammanställt orden testpersonerna angav i associationstestet. I varje kategori nedan har jag sammanfattat information jag fått. Jag redovisar de mest frekventa svaren, negativa ord som kommit fram och övriga ord som är värda att nämna. Samtliga ord finns sammanställda i appendix-kapitlet.

Till att börja med vill jag visa hur medelvärdena för bedömningen av egenskaperna som är med i testet ser ut. Redan här kan man dra slutsatser om att skåningarna är trevligare, roligare och verkar mer högtbildade än norrlänningarna. Däremot tycks norrlänningarna vara smartare än sina vänner i syd.

Norrland		Skåne	
Trevlig	3,4	Trevlig	3,1
Rolig	4,4	Rolig	4,1
Högtbildad	4,5	Högtbildad	4,2
Smart	4,1	Smart	4,4

3.1.7.1 Definitionen av trevlig

När man tittar på vad testpersonerna svarar på frågan vad de kommer att tänka på när de hör ordet *trevlig* är det med stor majoritet positiva ord som kommer fram. En trevlig person är enligt mina lyssnare främst *glad* (5 röster), *hjälpssam*, *lättssam* (3), *omtänksam*, *rolig* (4), *positiv* (3), *smart*, *snäll* (7), *social* (3), *tillmötesgående* (4), *varm*, *vänlig*, *öppen* (4) och *ödmjuk*. Det var dessa egenskaper som fick fler än en röst av samtliga tjugo lyssnare. De som fick fler än tre röster har antalet röster angivet inom parentes. Två ord kom också fram som kan anses vara negativa; "*lagom*" och *småtrist*. Dessutom var det en av lyssnarna som skrev *samkväm* och *tebjudning*. Dessa

ord innebär i sig inte något dåligt, men det framkom att det för honom var negativa ord. Han sa rakt ut att han inte ens gillar ordet *trevligt*. Just sådan här fakta berikar resultatet och pekar på sådant som till och med kan göra studien mindre tillförlitlig. Det är ju meningen att den positiva egenskapen ska få en etta i betyg och den mest negativa en sjuva i betyg på Osgood-skalan. Hela studien blir omvänd om den positiva egenskapen i stället innebär något negativt.

Andra slutsatser man kan dra om *trevlig* är att mycket handlar om sociala förmågor. Ord som *artig, framåt, frispråkig, lyhörd, lyssnande, pratglad* och *socialt kompetent* förekommer det mycket av. Mycket tyder också på att personer som pratar mycket får dessa personer att känna sig säkra i samtalssituationen. Inga pinsamma tystnader verkar uppstå om man har en trevlig person i närheten. Ord som påvisar detta är *avslappnad, leende, lugn, omtänksam, pratglad, skratt, social* och *säker*.

3.1.7.2 Definitionen av rolig

En rolig person verkar innebära i stort sett detsamma som en trevlig person. Ganska liknande ord kom fram när lyssnarna fick berätta hur en rolig person är. Mycket handlar om glädje helt enkelt. Mycket skratt och spontana skämt är det som gäller när mina lyssnare definierar ordet *rolig*. De mest populära orden här är *glad, humor, kul, positiv* (3), *skojig, skratt, skämt, skämtsam* (3), *snabbtänkt, smart* (3), *tajming, trevlig och underhållande* (4). De allra flesta orden var positiva men de som är åt det mer negativa hållet är *flamsig, full, jobbig, oseriös* och *tar plats*. Några av dem kan dock ses som både positiva och negativa beroende på genom vems ögon man ser. En blyg person gillar säkerligen att samtalspartnern tar plats medan någon annan kanske får svårt att komma till tal om det är en rolig person som håller på pratar hela tiden. *Flamsig, jobbig* och *oseriös* kan nog ses som helt negativa betyg. *Full* också, men de som gillar ruset i att vara berusad gillar det säkert. Smaken är som baken helt enkelt. *En person man vill vara med, fantasifull* och *härlig* är andra ord som säger mycket om hur en rolig person är. *Ramla omkull, verbal* och *ståuppkomiker* är också exempel på nämnda ord.

3.1.7.3 Definitionen av högutbildad

Att vara *högutbildad* är enligt de medverkande i min undersökning detsamma som att vara *akademiker, duktig* och ha *hög socioekonomisk status*. Dessutom kan de *föra sig i många sammanhang* och är *eleganta* och *självssäkra*. Dock vägs alla positiva

egenskaper upp av betydligt sämre egenheter som *insnöad, reserverad, seg, snobbig, svår, tråkig, torr, äldre* och *överbeläst*. De ord som fått flest anhängare är *akademisk* (3), *ambitiös, böcker, duktig, professor, smart* (4), *universitet, välartikulerad* och *vältalig* (4). Alla *böcker* och allt *läsande* har lett till *makt* hos en högutbildad person. Det har gett honom eller henne *kontroll* och *mycket pengar*. Det hade inte gått om denne inte varit *driftig, intelligent, hårt arbetande* och *karriärsinriktad*.

3.1.7.4 Definitionen av smart

Mina lyssnare är överens om att en smart person är *allmänbildad* (3), *beläst, högutbildad, intelligent* (5), *klipsk, klurig* (3), *logisk, skarp, snabbtänkt* (5) och ”*street smart*”. En smart person är ofta *karismatisk* och har en förmåga att *kunna analysera* och *ge svar på tal*. Ofta på ett *fyndigt, klyftigt* men ändå *roligt* sätt. En smart person är *bra på att kompromissa* och *duktig på att snacka*, och trots att han eller hon är både *påläst* och *begåvad* skryter personen inte med sin kunskap, ty personen är faktiskt *ödmjuk*. Mycket tyder på att denne har *högt EQ* och passar bra som både *chef* och som deltagare i *Jeopardy*. Dock kan en smart person visa sig vara en *bedragare*. Tydligt kan personen dessutom vara lite *stressig* av sig eller lite för *klurig*. *Einstein* är ytterligare ett omdöme som nog kan ses som negativt. Smartisen har för mycket kunskap men kanske svårt att använda den socialt. Ordet *gubbe* har också en lite negativ klang, för inte måste man vara gammal för att vara smart.

4. Slutsatser och diskussion

Jag misstänker i motsats till min ursprungliga hypotes att det inte alls är så att norrländskan klassas som den mer tilltalande dialekten. Det verkar vara tvärtom – att skånskan är snäppet mer omtyckt. Mina olika beräkningar visar alla att just Skåne är populärare än Norrland på dialektfronten.

4.1 Resultat av bedömningstestet

För att få en bild av hur attityderna såg ut gjorde jag till att börja med en ganska slarvig sammanställning enligt betygen ”mest fyra minus” och ”mest fyra plus”, efter vad talarna fått för bedömning. De neutrala fyror tog jag då inte med i beräkningen. Det visade sig att de manliga bedömarna gav Skåne 10 positiva och 13 negativa betyg medan kvinnorna gav skåningarna 10 positiva och 5 negativa. Norrlänningarna fick 8

positiva och hela 12 negativa betyg av de manliga lyssnarna och kvinnorna gav dem också 8 positiva och 12 negativa. Sammanslaget fick alltså Skåne 20 positiva och 18 negativa betyg medan Norrland var lägre värderat med 16 positiva och hela 24 negativa omdömen. Man kan ju fråga sig om detta är en bra metod för att komma fram till ett rättvist resultat. Jag tror det ger en överblick över hur fördomarna ser ut men det finns mycket man kan kritisera. Det kan vara små skillnader mellan att ge en femma och en trea i betyg, men sammanslaget visar detta stora skillnader i den här metoden. Egentligen ska man inte räkna ut genomsnittstal när det handlar om sådana här siffror, eftersom det är ett kontinuum mellan varje siffra på skalan. Jag har ändå valt att ge mig på en sådan metod för att testa hur fördomarna kommer fram då. Jag tittade på de enskilda dialekttalarna och räknade ut medelvärdet av alla betyg personen fått på sina fyra egenskaper, och medelvärdet av egenskaperna tillsammans. Man ska minnas att en etta är det bästa betyg man kan få och att sju är sämst, och inte tvärtom som det oftast är när det handlar om siffror. Nedan finns mina resultat i den senare beräkningen.

Norrland	Skåne	Kommentarer
1. 4,525	1. 4,525	← Dessa bästa betyg är lika bra på båda. Här fick Skåne bättre betyg. Här också.
2. 4,275	2. 4,025	
3. 3,975	3. 3,800	
4. 3,550	4. 3,400	

De norrländska målen värderas faktiskt lägre än skånskan, som enligt mina informanter är populärare! Men vad händer om man delar upp de olika åsikterna i positiva betyg (ettor och tvåor), negativa betyg (sexor och sjuor) och i en grupp där man inte riktigt tagit ställning (treor, fyror och femmor)?

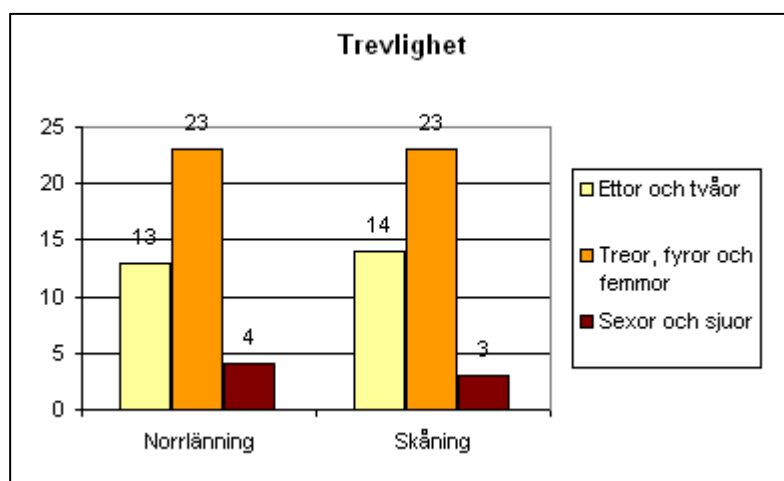

Diagram 1; hur trevligheten bedöms

När man tittar på hur informanterna bedömt egenskapen trevlig kan man i diagrammet ovan utläsa att de flesta lyssnare inte tagit egentlig ställning i frågan. I bedömningen av både norrlänningar och skåningar har 23 betyg lagts i mitten av skalan; alltså en trea, fyra eller femma. När de gäller de mer tydliga betygen ettor, tvåor, sexor och sjuor kan man se att det är väldigt jämt mellan norrlänningarnas och skåningarnas bedömning. 13 ettor och tvåor av norrlänningarna och 14 av skåningarna. Eftersom motsvarande sexor och sjuor blev fyra till tidigare och tre till senare kan man konstatera att skåningarna med liten marginal var trevligare än norrlänningarna.

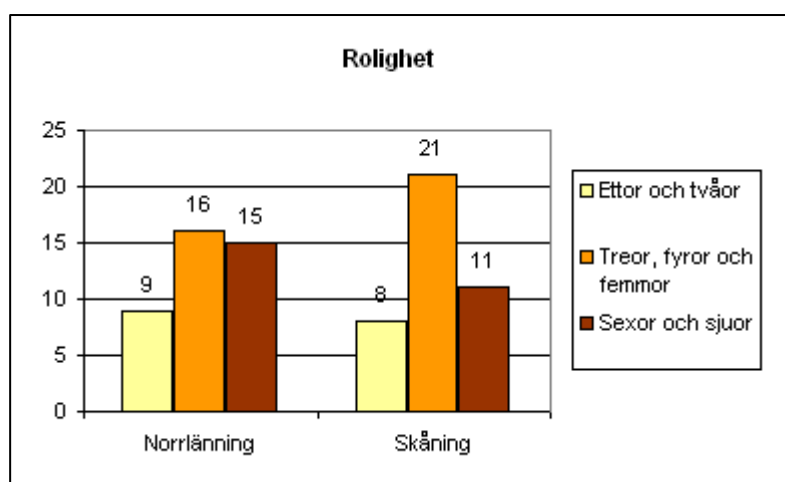

Diagram 2; hur roligheten uppfattas

Men hur roliga är då våra dialekttalande personer? De åsiktsneutrala lyssnarna var här lite mer klivna. 16 personer gav en trea, fyra eller femma till norrlänningarna och hela 21 var lite osäkra angående skåningarna. Här var det norrlänningarna som med liten marginal klassades som roligare: 9 ettor och tvåor hade de, i jämförelse med skåningarnas 8. Däremot hade 15 dåliga betyg lagts på norrlänningarna och ”bara” 11 på skåningarna. Så även här värderades Skåne bättre sammantaget.

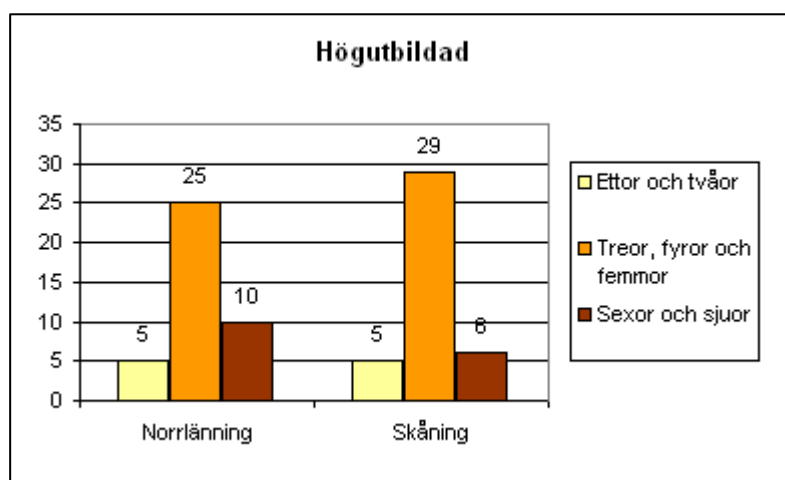

Diagram 3; hur högutbildade personerna bedöms vara

Nu ska vi titta lite närmare på egenskapen högutbildad. Här bedömdes norrlänningarna och skåningarna lika när man ser till antalet ettor och tvåor; fem stycken vardera. Mittenkategorin med treor, fyror och femmor var något större hos skåningarna. 29 stycken sådana till dem och 25 till norrlänningarna. Norrlänningarna ansågs med i sammanhanget god marginal vara de lägre utbildade med hela tio negativa betyg jämfört med skåningarna som hade sex stycken sexor och sjuor.

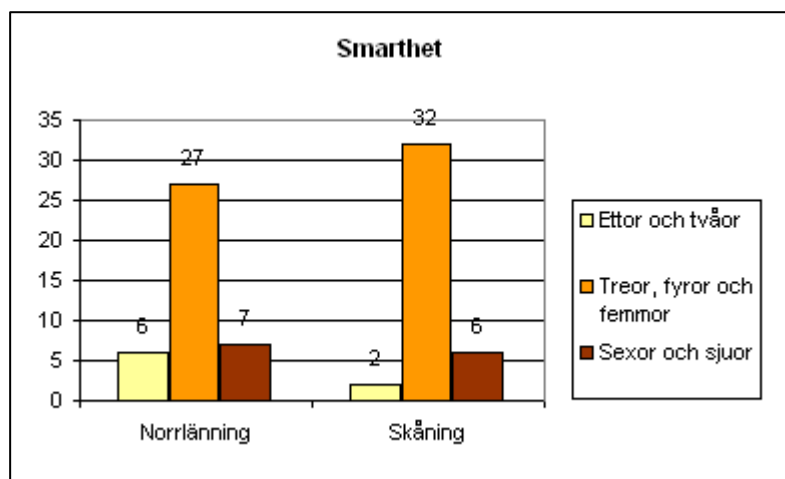

Diagram 4; hur smarta personerna tycks vara

Slutligen tittar vi närmare på egenskapen smart. Här utgavs 27 osäkra betyg till norr och 32 till syd. Norrlänningarna bedömdes vara smartare än skåningarna. Man tilldelades sex ettor och tvåor jämfört med skåningarnas två. Även om norrlänningarna i just denna teori fick bättre betyg än skåningarna måste man ändå konstatera att Skåne allt som allt bedömdes mer positivt.

4.2 Metoddiskussion

Man hade säkert fått ett tydligare resultat om man hade haft fler personer i studien. Den undersökning jag gjort nu är nog en blandning mellan kvantitativa och kvalitativa studier. Verkligt bra resultat får man nog om man gör ett antal djupdykande intervjuer eller en studie innehållande väldigt många enkäter.

4.3 Genusbaserade skillnader

Jag märkte ingen speciell skillnad mellan manliga och kvinnliga bedömare. Männerna kom dock med både mer och fler fantasifulla svar än kvinnorna i associationstestet, men bägge kön verkade ha samma attityder mot både talarna och orden. Killarna gav i

enkäten skåningarna 18,63 i snittbetyg och tjejerna gav samma grupp 18,69 så likheten kan inte vara så mycket större. Norrlänningarna fick i samma beräkning 20,75 poäng av killarna och 20,50 av tjejerna så även där var skillnaden minimal. Den lilla skillnaden tyder dock sammanfattningsvis på att de manliga lyssnarna gillade skåningarna aningen mer och att tjejerna föll för norrlänningarna. Men som sagt var det så näraliggande siffror att man knappast kan dra sådana slutsatser.

4.4 Sammanfattning av diskussion

Sist och slutligen konstaterar jag i motsats till min hypotes att skånskan är populärare än norrländskan. Åtminstone när uppsalaungdomarna får bestämma. Resultatet kan handla om en slump. Kanske just mina informanter har dåliga erfarenheter av ”tröga norrlänningar” men känner många glada skåningar. Eller så har attityderna mot våra svenska dialekter faktiskt förändrats sen Loman och company var i farten. Ja, det verkar onekligen som att en attitydförändring har skett den senaste generationen. Skånskan verkar vara rätt så populär numera!

4.5 Framtida forskning

Det vore intressant att forska vidare inom det dialektala området. Man skulle kunna göra en ordentligt kvantitativ studie över attityderna mot skånska och norrländska och kanske även jämföra dessa med uppsaliensiska. Jag skulle intervjua både talare och lyssnare om deras fördomar och komplettera med enkäter i hundratal. Det skulle säkert ge en bra bild av hur våra attityder ser ut. Extra spännande vore att verkligen åka på resa genom Sverige med en bandspelare som sällskap och höra riktigt genuina dialekter talas av gamla gummor och gubbar på små orter i både Skåne och Norrland. Sådant som Fredrik Lindström gör.

5. Litteraturlista

Referenser

- Andersson, Lars-Gunnar, 1985: *Fult språk*. Carlsson bokförlag ab, Stockholm.
- Chambers, J. K. och Trudgill, P. 1980: *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clopper, Cynthia G. och Pisoni, David B.: *Perception of Dialect Variation*.
- Coates, Jennifer, 1993: *Women, men and language*. Second edition. Longman London & New York, Lancaster university.
- Einarsson, Jan, 2004: *Språksociologi*. Studentlitteratur, Lund.
- Loman, Bengt. 1973: *Miljö och språkförmåga*. Svenskläraryrskriften 34-60.
- Ohlsson, Stig Örjan, 1978: *Skånes språkliga försvenskning 1*. Walter Ekstrand Bokförlag, Lund.
- Pamp, Bengt, 1978: *Svenska dialekter*. Natur och kultur, Lund.
- Rajend Mesthrie, Joan Swann, Andrea Deumert och William L. Leap, 2000: *Introducing Sociolinguistics*, Edinburgh University Press.
- Stockwell, Peter, 2002: *Sociolinguistics*. Routledge Taylor & Francis group, London and New York.
- Sundgren, Eva 2004: *Språklig variation och förändring*, Lund.
- Svahn, Margareta 2007: *Tendenser i skaraborgskt ungdomsspråk*. I: Arboe, Torben (red.) *Nordisk dialektologi og sociolingvistik*. Århus. S. 353-360.
- Radovani Jasmina Bolfek 2000: *Attityder till svenska dialekter – en sociodialektologisk undersökning bland vuxna svenskar*. FUMS rapport nr 201. Uppsala: Uppsala universitet.

Nätreferenser

- http://www.ling.gu.se/~mattias/t-ppa_3/presentations/clopperdoc.pdf
- <http://swedia.ling.gu.se/>
- <http://sv.wikipedia.org/wiki/Norrl%C3%A4ndska>

6. Appendix

I denna appendixdel kommer jag att presentera enkäten och den tillhörande associationslistan. Därefter presenterar jag tabeller där inkomna ord från associationslistan står med, och hur de enskilda dialekttalarna blivit bedömda. Slutligen sammanställs lyssnarnas betyg till dialekttalarna.

Enkät. Värdera personen!

Börja med att kryssa i basfakta om dig själv:

Kvinna [] Man [] Ålder ___

Hur verkar personen som pratar vara? Kryssa i valfritt nummer på skalan.

- 1 Trevlig 1 2 3 4 5 6 7 Otrevlig
- 2 Rolig 1 2 3 4 5 6 7 Tråkig
- 3 Högutbildad 1 2 3 4 5 6 7 Lågutbildad
- 4 Smart 1 2 3 4 5 6 7 Osmart

Vad har du fått för intryck av den här personen i övrigt?

- 1 Trevlig 1 2 3 4 5 6 7 Otrevlig
- 2 Rolig 1 2 3 4 5 6 7 Tråkig
- 3 Högutbildad 1 2 3 4 5 6 7 Lågutbildad
- 4 Smart 1 2 3 4 5 6 7 Osmart

Vad har du fått för intryck av den här personen i övrigt?

- 1 Trevlig 1 2 3 4 5 6 7 Otrevlig
- 2 Rolig 1 2 3 4 5 6 7 Tråkig
- 3 Högutbildad 1 2 3 4 5 6 7 Lågutbildad
- 4 Smart 1 2 3 4 5 6 7 Osmart

Vad har du fått för intryck av den här personen i övrigt?

- 1 Trevlig 1 2 3 4 5 6 7 Otrevlig
- 2 Rolig 1 2 3 4 5 6 7 Tråkig
- 3 Högutbildad 1 2 3 4 5 6 7 Lågutbildad
- 4 Smart 1 2 3 4 5 6 7 Osmart

Vad har du fått för intryck av den här personen i övrigt?

Associationstest. Skriv fyra saker du förknippar med nämnt ord.

Säg de fyra första ord du kommer att tänka på när du hör ordet "**trevlig**"!

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

Säg de fyra första ord du kommer att tänka på när du hör ordet "**rolig**"!

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

Säg de fyra första ord du kommer att tänka på när du hör ordet "**högutbildad**"!

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

Säg de fyra första ord du kommer att tänka på när du hör ordet "**smart**"!

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

Associationstest –resultat

Här är en fullständig sammanställning av de ord mina lyssnare förknippade med *trevlig*, *rolig*, *högutbildad* och *smart*. De är uppställda i alfabetisk ordning och efter varje ord står hur många av just det ordet som var med. De ord som har två förekomster eller flera är markerade med fet stil. Diskussion av dessa tabeller finns i kapitel 3.1.7.

Trevlig:
Artig 1
Avslappnad 1
Energisk 1
Entusiasmerad 1

Framåt 1
Frispråkig 1
Gemytligt 1
Glad 5
Hjälpsam 2
Inga obehagliga/ pinsamma tystnader 1
Intelligent 1
Konkret 1
”Lagom” 1
Leende 1
Lugn 1
Lyhörd 1
Lyssnande 1
Lättsam 3
Mottaglig 1
Omtänksam 2
Rolig 4
Pigg 1
Positiv 3
Pratglad 1
Pratar mycket 1
Relativt högt tonläge 1
Samkväm 1
Skratt 1
Smart 2
Småtrist 1
Snygg 1
Snäll 7
Social 3
Socialt anpassad 1
Socialt intelligent 1
Sympatisk 1
Säker 1
Tebjudning 1
Tillmötesgående 4
Tråkig 1
Tydlig 1
Umgängesglad 1

Varm 2
Vänlig 2
Vänner 1
Ödmjuk 2
Öppen 4

Rolig:
Bra tajming 1
Bus 1
Clown 1
Energisk 1
Entusiasmerad 1
En person man vill vara med 1
Fantasifull 1
Flamsig 1
Framåt 1
Fritid 1
Full 1
Får andra att känna sig bekväma 1
Får andra att skratta 1
Glad 2
Glädje 1
Humor 2
Humoristisk 1
Härlig 1
Högtonig 1
Högt tonläge 1
Iller 1
Intresserad av att göra saker 1
Jobbig 1
Kan hålla låda 1
Komik 1
Kreativ 1

Kul 2
Leende 1
Lättsam 1
Oseriös 1
Positiv 3
Pratsam 1
Påhittig 1
Ramla omkull 1
Situerad händelse 1
Skojare 1
Skojig 2
Skratt 2
Skygg 1
Skämt 2
Skämtsam 3
Slang 1
Snabbtänkt 2
Smart 3
Social 1
Spontan 1
Standup 1
Ståuppkomiker 1
Tajming 2
Tar plats 1
Tillsammans 1
Trevlig 2
TV 1
Underhållande 4
Varm 1
Verbal 1
Ödmjuk 1
Önskvärd som gäst 1
Öppen 2

Högutbildad:
Akademiker 1
Akademisk 3
Ambitiös 2
Artikulerar 1
Bildad 1
Bra betalt 1
Bra person 1
Böcker 2
Driftig 1
Duktig 2
Elegant 1
Flitig 1
Förmögen 1
Givmild 1
Har kontroll 1
Hög socioekonomisk status 1
Insnöad 1
Intelligent 1
Internet 1
Intressanta människor 1
Jag själv 1
Jobbar 1
Jämn 1
Karriärsinriktad 1
Klok 1
Kunna föra sig i många sammanhang 1
Kunnig 1
Lugn 1
Läst 1
Makt 1
Medryckande samtal 1
Mina släktingar 1

Målinriktad 1
Odömande 1
Ordvalv
Professor 2
Påläst 1
Reserverad 1
Rik 1
Seg 1
Sekulär 1
Självsäker 1
Smart 4
Snobbig 1
Strategisk 1
Studier 1
Svår 1
Synonymer 1
Tråkig 4
Torr 1
Universitet 2
Välartikulerad 2
Väl valda ord 1
Välformulerad 1
Vältalig 4
Äldre 1
Överbeläst 1
Överläst 1

Smart:
Allmänbildad 3
Analysera 1
Bedragare 1
Begåvad 1
Beläst 2
Betänksam 1

Bra 1
Bra på att kompromissa 1
Bright 1
Chef 1
Djup 1
Duktig på att snacka 1
Einstein 1
EQ 1
Framåt 1
Fyndig 1
Ger svar på tal 1
Gubbe 1
Högutbildad 2
Högutbildade människor 1
Intelligent 5
Intresserad 1
Jag 1
Jag själv 1
Jeopardy 1
Karismatisk 1
Klipsk 2
Klurig 3
Klyftig 1
Kunna bjuda på oväntad fakta/ trivia 1
Kunnig 1
Logisk 2
Logiskt tänkande 1
Lätt att förstå händelser 1
Lättsam 1
Mina vänner 1
Nordeuropéer 1
Plugga 1
Positiv 1
Potential 1

Problemlösare 1
Påläst 1
Rolig 1
Skarp 2
Skryter inte med sin kunskap 1
Snabb 1
Snabbtänkt 5
Social 1
Socialt kompetent 1
Streetsmart 2
Stressig 1
Tar in information lätt 1
Uppsala universitet 1
Utbildad 1
Välformulerad 1
Väl valda ord 1
Ödmjuk 1

De enskilda talarnas bedömningar

Nu har det blivit dags att titta lite närmare på vad de enskilda talarna har fått för betyg. Här följer åtta tabeller som visar de åtta talarnas popularitet bland mina lyssnare.

Norrländ, bedömning av enskilda personer				
Ragunda, kvinnlig talare				
Trevlig	Killar	1, 2, 2, 3, 3	Tjejer	2, 2, 4, 5, 6
Rolig		5, 6, 6, 6, 7		1, 3, 5, 6, 7
Högutbildad		2, 4, 4, 5, 5		2, 3, 4, 4, 5
Smart		1, 4, 4, 4, 5		2, 4, 5, 5, 5

Norrländ, bedömning av enskilda personer				
Vindelns, kvinnlig talare				
Trevlig	Killar	1, 4, 4, 4, 5	Tjejer	2, 3, 5, 5, 5
Rolig		6, 6, 6, 6, 6		1, 2, 6, 6, 7
Högutbildad		5, 5, 6, 6, 6		2, 3, 5, 7, 7
Smart		2, 4, 5, 6, 6		2, 3, 5, 6, 7

Norrländ, bedömning av enskilda personer				
Änäset, manlig talare				
Trevlig	Killar	1, 1, 3, 3, 4	Tjejer	1, 2, 2, 4, 6
Rolig		2, 2, 3, 4, 4		2, 2, 3, 5, 6
Högutbildad		4, 4, 5, 5, 5		2, 3, 4, 4, 7
Smart		2, 3, 4, 4, 5		2, 4, 4, 4, 7

Norrländ, bedömning av enskilda personer				
Ragunda, manlig talare				
Trevlig	Killar	1, 4, 4, 6, 6	Tjejer	3, 4, 4, 5, 5
Rolig		2, 4, 4, 4, 5		1, 4, 4, 5, 5
Högutbildad		3, 4, 5, 6, 7		1, 5, 5, 6, 6
Smart		3, 3, 4, 5, 6		1, 4, 5, 6, 6

Skåne, bedömning av enskilda personer				
Bjuv, kvinnlig talare				
Trevlig	Killar	3, 3, 3, 5, 6	Tjejer	1, 2, 3, 4, 4
Rolig		5, 5, 6, 7, 7		2, 4, 6, 6, 6
Högutbildad		4, 4, 5, 5, 5		2, 4, 4, 5, 7
Smart		4, 5, 5, 6, 6		3, 3, 4, 5, 7

Skåne, bedömning av enskilda personer				
Bjuv, manlig talare				
Trevlig	Killar	1, 2, 2, 3, 4	Tjejer	1, 2, 3, 3, 4
Rolig		1, 2, 2, 3, 4		1, 3, 4, 4, 4
Högutbildad		3, 4, 4, 5, 6		2, 3, 4, 4, 6
Smart		4, 4, 5, 5, 5		2, 3, 4, 4, 6

Skåne, bedömning av enskilda personer				
Broby, kvinnlig talare				
Trevlig	Killar	1, 4, 4, 4, 4	Tjejer	2, 2, 3, 4, 4
Rolig		4, 4, 5, 6, 7		3, 3, 4, 5, 7
Högutbildad		1, 4, 4, 5, 5		2, 4, 4, 4, 5
Smart		4, 4, 4, 4, 7		3, 4, 4, 4, 5

Skåne, bedömning av enskilda personer				
Rörum, manlig talare				
Trevlig	Killar	1, 1, 3, 6, 7	Tjejer	1, 2, 3, 3, 4
Rolig		1, 1, 3, 5, 6		2, 3, 5, 5, 6
Högutbildad		1, 4, 5, 6, 6		3, 4, 4, 5, 6
Smart		1, 4, 4, 5, 5		3, 4, 4, 5, 5

Lyssnarnas betyg

Slutligen ska vi titta på hur pass generösa eller ogenerösa lyssnarna har varit med betygen. Därefter kommer en sammanställning med de kommentarer som kommit in på enkätfrågan "Vad har du fått för intryck av den här personen i övrigt?".

Norrland, kvinnliga lyssnare.

	Trevlig		Rolig		Högutbildad		Smart		Totalt	
1	1	1	3	1	1	1	1	6		
2	5	2	3	2	3	2	3	14		
3	2	3	2	3	3	3	1	8		
4	4	4	2	4	4	4	5	15		
5	6	5	4	5	4	5	6	20		
6	2	6	4	6	2	6	2	10		
7	0	7	2	7	3	7	2	7		
Totalt	20		20		20		20	80	80	

Norrland, manliga lyssnare.

	Trevlig		Rolig		Högutbildad		Smart		Totalt	
1	5	1	0	1	0	1	1	6		
2	2	2	3	2	1	2	1	7		
3	4	3	1	3	1	3	3	9		
4	6	4	5	4	5	4	8	24		
5	1	5	2	5	8	5	4	15		
6	2	6	8	6	4	6	3	17		
7	0	7	1	7	1	7	0	2		
Totalt	20		20		20		20	80	80	

Skåne, kvinnliga lyssnare.

	Trevlig		Rolig		Högutbildad		Smart		Totalt	
1	4	1	1	1	0	1	0	5		
2	4	2	2	2	3	2	1	10		
3	6	3	4	3	2	3	4	16		
4	6	4	5	4	9	4	8	28		
5	0	5	3	5	3	5	5	11		
6	0	6	4	6	2	6	1	7		
7	0	7	1	7	1	7	1	3		
Totalt	20		20		20		20	80	80	

Skåne, manliga lyssnare.

	Trevlig		Rolig		Högutbildad		Smart	Totalt	
1	4	1	3	1	2	1	1	10	
2	2	2	2	2	0	2	0	4	
3	5	3	2	3	1	3	0	8	
4	5	4	3	4	7	4	9	24	
5	1	5	4	5	7	5	6	18	
6	2	6	3	6	3	6	3	11	
7	1	7	3	7	0	7	1	5	
Totalt	20		20		20		20	80	80

”Vad har du fått för intryck av den här personen i övrigt?”

Omdömena om person för person redovisas. Observera att det inte är alltid som kommentarer kommit in, men alla dessa var med.

Skåne, Rörum, man

Låter inte som en person med jättemycket energi.

Bonde.

Arbetare.

Aaa det är lungan.

Det är inte det att han säger något roligt men det låter roligare att lyssna på, mer svängigt = roligare.

Omständlig, långa utläggningar, svårt att komma till punkt.

Känns som en person som försöker vara rolig men aldrig lyckas.

Skåne, Bjuv, man

Kändes som en ”vanlig” kille.

Trevlig och lätt att prata med.

Lite svårt att förstå vad han säger. Jag kommer att tänka på min gamla kursare.

Kul kille!

Skåne, Bjuv, kvinna

Tråkig.

Svår, något släpig i sitt tal.

Jag fick ett intryck att det var en person som gillar att klaga.

Skåne, Broby, kvinna

Personen gav ett totalt intetsägande intryck.

Lite långsam.

Norrland, Ånäset, man

Glad.

Inga ambitioner.

Skrattar mycket. Gav intryck om att vara finurlig och rolig. Tycker om att retas.

Seg norrlänning.

Rolig, trevlig, vill ha uppmärksamhet.

Från Norrland.

En person som i ljudklippet är väldigt nöjd med sig själv! På ett bra sätt. Finurlig med mycket humor.

Norrland, Ragunda, man

Personen verkar otydlig, lite rörig.

Svårt att göra sig hörd i större sällskap.

Envis, ville göra rätt för sig.

Dryg.

En person som är stolt över att vara dörrvakt. Tycker det är rätt så häftigt att ha makten att få bestämma vilka som får komma in.

Norrland, Ragunda, kvinna

Inte en person som är särskilt entusiastisk över det hon håller på med.

Lite seg men pratade bra och man förstod vad hon menade.

Äldre.

Tråkig. Lågmäldheten gav ett monotont och trist intryck.

Medelmåttig. Lämnar inga djupare intryck.

Norrland, Vindeln, kvinna

Osäker på sig själv. Dåligt självförtroende?

Också från Norrland.

Lite ledsen.

Tråkig.

Norrbottensdialekt, upplevs som seg.

Sävlig. Inga egna åsikter.

Livlös.